

Kievaritalon uusi elämä

Kaj Cygnaeus, perinnerakentaja

Eteläsavolainen maamerkki

Moni vanhaa Mikkelin tietä Pertunmaalla ajellut on havainnut aivan tien tuntumassa sijaitsevan kookkaan puurakennuksen. Vuosikymmenien mittaan on voinut seurata rakennuksen vähittäistä rapistumista ja lopulta vajoamista purkukuntoon.

Ennen vanhaan tätä tienvierustaloa ei noin vain ohitettu, vaan useimmiten pysähdyttiin ja majoi-

tuttiinkin. Rakennus nimittäin toimi yli sata vuotta kestikievarina.

Kestikievaritoiminta oli luvanvaraista ja tarkoin säädeltyä. Valtion viranomaisen myönsi määräaikaisen luvan kievaritoiminnan harjoittamiseen, ja siihen piti olla riittävät voimavarat: kyydittäminen, majoittaminen ja tarjoilu matkustavaisille ei onnistunut varattomilta. Kestikievari on ollut aikoinaan kylän keskipiste, nykyisten liikenneasemien varhainen edeltäjä.

Ahvenniemen historiaa

Talo on nimeltään Ahvenniemi. Se sai kievarioikeudet 1842. Kievarirakennus on kuitenkin jonkin verran vanhempi. Rakennuttajana oli Petter Ahvenainen. Tarkkaa rakennusvuotta ei tähän asti ole saatu selville, mutta suuren kievarituvan multapenkki-rakenteesta löytyy vuosiluku

↙ Ahvenniemen kestikievari 1890-luvulla. Herrasväen kesäriemua petankin tapaisen pallopelin parissa. Talon ulkoasu on hiljattain muodistettu, nurkat lyhennetty.

↑ Kookas kuisti oli vuosikymmenten kuluessa vajonnut lohduttomaan kuntoon. Kaikki viereisen sivun piirteet ovat kuitenkin näkyvillä, vaikkakin turmeltuneina. Rakennelma on pysynyt pystyssä peltikatteen ansiosta.

→ Länsipääty vuonna 2010. Tässä päässä sijaitsee mahtava kievaritupa, yli sataneliöinen. Luonnonkivinen perustus on sortunut. Seinän alaosa ja räystäät ovat lahonneet. Sankka pensaikko piirittää rakennusta.

1831. Rakentaminen alkoi juuri kievarituvasta.

Tupa on kooltaan 110 neliötä. Sen valmistuttua rakentamista jatkettiin. Työhön käytettiin mittavasti talon edellisen päärakennuksen osia; tämä sijaitsi noin kilometrin päässä. Lopputulokseksi tuli 33 metriä pitkä mahtipyntti.

Alkuaan rakennus on ollut seiniltään pitkänurkkainen, hirsipintainen ja punaiseksi maalattu. Empirehenkisen ilmeensä se sai vasta 1800-luvun loppupuolella. Tuolloin sen pitkät nurkat katkaistiin, jotta ulkoasusta tulisi muodikkaampi. Valitettavasti tämä toimenpide heikensi runkorakennetta.

Monella paikallisella on ollut mielikuva vaaleasta Ahvenniemestä, ja sellainen se todella on ollutkin –

1920-luvulla. Sen jälkeen seiniin ei ollut koskettu. Aikaa myöten viimeisetkin maalinrippeet olivat sitten karisseet, ja laudoitus oli muuttunut tummanharmaaksi. Rapsitut seinät olivat talon näkyvä osa, mutta rakennuskokonaisuus alkoi muutenkin ajautua 1900-luvun puolivälistä lähtien kohti tiensä päätä.

Pertunmaalaistaustaisena ja vanhojen rakennusten ystävänä olin surrut paikkakunnan historiallisen todistuskappaleen murentumista. Halusin pelastaa kievarin, jotta se säilyisi elävänä muistomerkkinä entisajoista. Vuonna 2011 rakennus siirtyikin omistukseeni. Siitä lähtien olen harrastanut siellä konkreettista kotiseututyötä, omien käsien ja lähes olemattoman budjetin varassa.

Vaurioiden kartoitus ja korjauksen suunnittelu

Ennen talon hankintaa en ollut käynyt siellä sisällä. Alkuvaiheen ensimmäinen työ oli paikan raivaaminen turhasta roinasta. Pelkästään yleiskäsityksen saamiseen sisätiloista kului sitten runsaasti aikaa puhumattakaan perinpohjaisemmasta tutustumisesta huoneiden kuntoon, piirteisiin ja yksityiskohtiin.

Jo ulkopuolelta pystyi havaitsemaan monia vaurioita. Talon länsipääty, jossa suuri tupa sijaitsi, oli romahtanut puoli metriä oikeasta korkeudestaan. Tämä johtui perustuksen sortumisesta ja hirsiseiniä lahoamisesta. Päätyseinä oli pullistunut keskiosastaan, ja kehikon alaosa oli levinnyt yli kymmenen senttiä.

Turvallisuuden takia oli aloitettava välipohjarakenteen korjaamisesta. Sitä ennen rakennuksen nostamista ei voinut edes ajatella, koska tupa oli seiniltään hauras ja olisi voinut nostettaessa romahtaa.

Sisäpuolellakin näkyi kosolti ongelmia – ja ongelmien syitä. Välipohjan yli kymmenmetriset kannatuspalkit olivat taipuneet keskiosastaan parikymmentä senttiä. Kun hirsikehikko oli levinnyt, välipohjan yläpuolella oleva pääkannattaja oli irronnut toisesta päästään. Myöhemmän tiilikaton lisätuenta oli tehty välipohjarakenteen päälle, mikä osaltaan lisäsi siihen kohdistuvaa rasitusta.

Savupiipun juuri oli vuotanut vettä useita vuosikymmeniä, ja sen vuoksi yksi kattotuoli oli lahonnut. Välipohjalaudoitus oli tästä kohdasta jo pudonnut alas. Suurikokoinen kuisti oli romahduspisteessä. Parhaan käsityksen kuistin ulkomuodosta saikin vanhasta valokuvasta.

Oli selvää, että korjaaminen piti aloittaa rakenteista. Tiedossa oli rankkaa puurtamisesta niiden parissa. Koska itseäni kiinnostivat kuitenkin ennen muuta sisustustyöt, en tietenkään malttanut olla katsoimatta, mitä seinäpapereiden alta mahtaisi löytyä.

Toiveeni ja etukäteisaavistukseni kävivät toteen. Talon repaleiset seinät kätkivät sisälleen ainutlaatuisen historiallisen aarteen. Melkein joka huoneesta löytyi lähes täydelliset käsinmaalatut tapetit. Lisäksi katoista tuli esiin maalausfragmentteja, joissa oli riittävästi kuvioainesta restaurointimaalausta varten.

↑ Kuva kertoo korjauksen näkyvästä vaiheesta: rakennusta on päästy nostamaan ja peruskiviä latomaan. Nostaminen oli vaikeaa, koska hirsirunko oli laho. Aiemmin oli jo tehty mittavia tuentatöitä välipohjarakenteissa.

Ensin rungon ja kattorakenteiden kimppuun

Tieto arvokkaista löydöistä oli innostavana mielessä, kun runkotöitä vasta aloiteltiin; koristemaalauksen pariin päästäisiin kylläkin vasta pitkän ajan kuluttua. Koska korjaamisesurssit olivat todella niukat, korjauksen päätavoitteeksi tuli vaurioitumisen pysäyttäminen. Alusta alkaen oli selvää, että toteutetaan ns. säilyttävä korjaus: kaikki alkuperäinen säilytetään niin kattavasti kuin mahdollista.

Turvallisuuden takia oli aloitettava välipohjarakenteen korjaamisesta. Sitä ennen rakennuksen nostamista ei voinut edes ajatella,

koska tupa oli seiniltään hauras ja olisi voinut nostettaessa romahtaa.

Hirsikehikon yläosaan, ullakko-tilaan, suunniteltiin mittava ansaratkaisu. Parrut soviteltiin yhteen ensin pihalla, minkä jälkeen rakennelma purettiin ja kuljetettiin osina yläkertaan. Siellä se sitten koottiin uudelleen ja pystytettiin paikalleen. Keskiosasta pullistunut hirsikehikko pakotettiin vetotangon avulla oikeaan asentoonsa. Ansaasta kiinnitettiin kierretangot pääkannattajaan ja siitä edelleen välipohjan kannakkeisiin.

Välipohjaa nostettiin tunkkien avulla, ja samalla kiristettiin pultteja. Tällä tavalla rakennetta hilattiin varovasti lähemmäksi oikeaa korkeutta. Pääkannattaja kiinnitettiin hirsiseinään tukipuiden avulla.

Näiden toimien jälkeen voitiin ryhtyä kehikon nostotyöhön, mutta koska hirsirunko oli tuvan osalta varsin löyhä, rakennetta piti tukea

monin tavoin. Lopulta sortuneen kiviperustan kunnostus saattoi alkaa. Sopiviin kohtiin asennettiin suorakaiteen muotoisia kiviä, joiden päälle korjattu kehikko voitiin laskea. Kivien välit täytettiin kalkkilaastilla.

Koska hirsikehikon koossapysymisestä ei ollut edelleenkään takeita, tuvan seinät vahvistettiin följareiden avulla, ja niitä tarvittiinkin useita. Hirsirungon kunnostuksen jälkeen korjattiin katon ja kattorakenteen pahiten vioittunut alue. Ensimmäisen korjauskesän jälkeen rakennuksen pääty näytti jo hiukan paremmalta.

Kuistin ja sisustan pariin

Seuraavana kesänä päästiin kohentamaan suurikokoista ja pahoin vaurioitunutta kuistia. Kunnostus päätettiin toteuttaa siten, että koko kuisti purettiin ensin osiin. Kaikki

osat numeroitiin. Lahonneet osat korvattiin uusilla vastaavanlaisilla osilla. Kuistin ulko-ovet antavat etelään, ja siksi ne olivat kärsineet pahoin säiden rasituksesta.

Korjauskelvottomat ovet siirrettiin varastoon, ja niiden tilalle valmistettiin saman mallin mukaiset uudet peiliovet. Kuistin ovet ovat järjestyksessä jo viidennet!

Kiinteän sisustuksen kunnostuksessa pääperiaatteena oli, että kaikki kerrostumat jätetään paikoilleen. Pääle kiinnitetään pinkopahvi, johon maalataan koristemaalaukset käyttäen mallina vanhinta esiin saatua kerrosta. Näin talon historia pysyy parhaiten tallessa. Katto- maalaukset maalattiin vain niihin huoneisiin, joissa kuviomaailmaa oli säilynyt tarpeeksi.

Kaikki seinien ja kattojen sisämaalaukset tehtiin itse valmistetulla liimamaalilla. Salin kattoon oli käytetty Ahvenniemen vanhan

↓ Kivijalka on entisenlainen, runko on ryhdissään, ja ulkovooraus on korjattu listoineen kaikkineen. Maalaus-työnkin alkuun on päästy. Kuva on vuodelta 2015. Tuvan päätyyn on lisätty rakennetta tukevia följareita.

↑↑ Jotta päästäisiin mahdollisimman tyydyttävään ja säästävään lopputulokseen, mittava kuistikokonaisuus päätettiin purkaa varovasti ja suunnitelmallisesti. Kaikki osat numeroitiin, ja käyttökelpoiset sijoitettiin korjauksessa tarkasti entisille paikoilleen. Vain pahoin turmeltuneet rakenteet ja yksityiskohdat korvattiin mallin mukaan työstetyillä osilla.
 ↑ Yläkuvassa näkyvä vasemmanpuoleinen, purettu sisäänmeno korjaustyön alettua. Kuistihuoneen runko nousee pala palalta kivijalan päältä. Kuva todistaa, että vain välttämättömät osat on uusittu. Paikkaaminen on päämenetelmä. Kuistin rapun kannakkeet jouduttiin uusimaan. Kannakkeet on veistetty yhdestä puusta.

päärakennuksen kattolautoja, jotka olivat peräisin 1700-luvulta. Koska salin katosta ei paljastunut tarpeeksi laajoja kuvioalueita, jotta maalauksen olisi voinut ennallistaa, lautojen vanha liimamaalipinta jätettiin näkyviin; se ainoastaan puhdistettiin.

Joihinkin huoneisiin jätettiin näkyviin esimerkkejä eri-ikäisistä tapettikerrostumista.

Ulkopintaansa talo sai keltaokran värisen keittomaalin. Sävyä oli käytetty entuudestaan kuistin ulkolaudoituksessa, joten värin valinta oli luonteva. Keittomaaliin päädyttiin, koska ulkovuorilaudat olivat harmaantuneet tummiksi, ja näin ollen varmuutta muiden sideaineiden pysymisestä seinällä ei ollut.

Kohtuullisesti kesken

Korjaamiseen oli niukasti rahaa, eikä alkuvaiheessa ollut lainkaan varmaa, saadaanko hanke onnistumaan. Kuitenkin ensimmäinen

↑ Kuistikonaisuus on jälleen vanhassa hahmossaan, vain syöksytorvet ja kourut ovat uutta. Katoksen suojaamia seinä ei maalata: kuluneisuus ja patina säilytetään.

→ Kuistien pariovet olivat sään ravistamat, korjauskelvottomat. Toteutin niiden uudet versiot sekä koristeellisen kaiteen kopioiden – uskollisesti vanhan mallin mukaan.

Romahduspisteessä ollut kuisti korjattiin vanhan valokuvan mukaiseksi.

← Esimerkki ruokasalin kattomaalauksen fragmenteista. Niiden avulla kuviointi pystyttiin hahmottelemaan ja jäljentämään katon uudelle pinkopahvipinnalle.

✓ Talonväen keittiössä, pahvin alla, on hyvin säilynyt harmaasävyinen savirappaus; sen pienet vauriot paikataan. Tulisijat ja hormi on uusittu 1920-luvulla. Aiemmin huoneessa oli kiviuni, jonka hormikin oli kiveä.

✓✓ Avaran tuvan lattia on asennettu. Romahtaneen päädyn puoli on jouduttu uusimaan. Etualalla näkyy hyvin säilynyttä, yli sadan vuoden mittaisen kievarikäytön kuluttamaa vanhaa lattiaa. Osa sen lankuista on halottu kiilaamalla.

tavoite on nyt saavutettu. Tällä hetkellä talossa ei tehdä töitä. On aika pitää taukoa. Remontoitavaa ja kohennettavaa riittää kyllä tuleviksi vuosiksi – ja myös tuleville sukupolville.

Itsellisen osa on myös eräällä tavalla helppo. 'Korjaushankkeen hallinto-organisaatio' oli kevyt, siis yhden hengen kokoinen! Työvaiheiden eteneminen sujui joustavasti ilman turhaa byrokratiaa ja riitaisia työmaakokouksia – noita normaalin hankkeen lähes väistämättömiä ilmiöitä.

Korjaustöihin saatiin avustusta Museovirastolta sekä Etelä-Savon ELY-keskukselta. Talon korjaustyö alkoi aivan viime hetkillä. Rakenteet tuskin olisivat enää kestäneet kovin monta talvea.

Vaikka talon korjaus on kesken, parin viime vuoden aikana piha-alueella ja kievarituvassa on järjestetty jo monia juhlia, esitelmätilaisuuksia ja kokouksia – koulutustakin. Joissakin tapahtumissa on ollut jopa satoja osallistujia. On ollut palkitsevaa, kun tähänastinen aherrus on saanut niissä vastakaikua. Toivon, että kievarin kunnostus avaa yhä uusia silmiä näkemään säilyttävän korjaamisen arvon.

- Artikkelissa esitellyt suuret rakennekorjaukset toteutettiin vuosina 2012–2013.
- Rakennekorjauksia seuranneiden töiden vaiheutus:

2014

- Kuistin ulkomaalaus ja räystäskourujen asennus.
- Pihan puolen räystäään puuosien kunnostus; ruodelautojen sekä rikkoutuneiden kattotiilien uusiminen.
- Ulkovuorilaudoituksen asennus osaan taloa (vain vaurioituneet osat uusien).
- Kuistin ikkunoiden kunnostus.

2015

- Tien puolen räystäään kunnostus.
- Ulkovuorilaudoituksen saattaminen loppuun.
- Talon ulkoikkunoiden kunnostus.
- Eteisen ulkoseinän lahovaurion kunnostus.
- Räystäskourujen ja syöksytörvien asennus.

2016

- Ulkomaalaus.
- Salin pinkopahvitus ja koristemaalauksella sieltä kopioitua mallin mukaisesti (vanhat kerrostumat jätettiin paikoilleen).
- Itäpäädyn kiviperustuksen muuraus kalkkilaastilla.

2017

- Neljän huoneen koristemaalaukset kuten salissa.
- Eteisen kertaustyylinen saplunamaalauksen esiin ottaminen ja puuttuvien osien täydennys.
- Ruokasalin kattomaalaus siinä säilyneiden fragmenttien mukaisesti.
- Keittiön savuhormin ja tulisijojen kunnostus.

2018

- Vanhojen lukkojen kunnostus.

2019

- Itäpäädyn savuhormin uudelleen muuraus ja tulisijojen kunnostus toimiviksi.

Sali on vastakkaisessa päädyssä kuin tupia. Se on kalustettu valmistumisajan tyyliin ja henkeen. Seinien maalauskoristelu on toteutettu säilyneitä fragmentteja tarkasti noudattaen.